

Okus slovenščine – leksika tematskega polja hrana in pijača v gradivih za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika

Ines Voršič

Filozofska fakulteta in Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru, Slovenija, ines.vorsic@um.si

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.ff.12.2022.22>

ISBN: 978-961-286-669-3

Prispevek se osredinja na prehransko leksiko, pojavljajočo se v infrastrukturi za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika, in preverja, katere leksikalne enote s področja prehrane so vključene in predstavljene ter katere jezikovne zakonitosti, slovnične lastnosti se ob tem spoznavajo in usvajajo. Ključ do celostnega obvladovanja jezika se namreč skriva prav v vzajemnem poznavanju leksike in gramatike. Obenem pa pogoste leksikalne enote na eni strani in svojstvene, avtohtone leksikalne enote na drugi strani odražajo slovensko prehransko dediščino, značilnosti, navade. Kaj torej kulinarična leksika pove o slovenščini in kaj o Slovencih, Slovenkah in Sloveniji?

Ključne besede: slovenščina kot drugi in tuji jezik, leksikologija, leksika, hrana.

The paper focuses on food vocabulary that appears in the infrastructure for teaching Slovene as a second and foreign language. It examines which food-related lexical units are included and presented, and which linguistic principles and grammatical features are discussed and learnt. The key to a comprehensive command of the language lies precisely in the interconnected knowledge of vocabulary and grammar. At the same time, common lexical units on the one hand and unique, autochthonous lexical units on the other hand also reflect Slovene nutritional heritage, characteristics, and habits. So how does the culinary vocabulary represent Slovene language, the Slovenes, and Slovenia?

Keywords: Slovene as a second and foreign language, lexicology, vocabulary, food.

1 Uvod

Cilj vsakega učenja jezika je pridobivanje oz. sistematično razvijanje spoznavne zmožnosti, njen temelj pa je razvoj leksikalne jezikovne

zmožnosti. Osnovo celovitemu razvoju sporazumevalne zmožnosti tako predstavlja poznavanje leksike. Pomemben delež leksikalnega fonda vsakega jezika pa prispeva hrana kot človekova biološka nujnost. Hkrati je hrana tudi nosilka narodopisnega izročila in v družbenem kontekstu razširjen komunikacijski element. Zato je tematsko področje hrane osnovni del učnih gradiv za učenje drugega in tujega jezika. Prispevek se osredotoča na prehransko leksiko, pojavljajočo se v infrastrukturi za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika na vseh ravneh, in preverja, katere leksikalne enote s področja prehrane so predstavljene ter katere slovnične zakonitosti se ob tem usvajajo. Ključ do leksikalne kompetence in celostnega obvladovanja jezika se namreč skriva prav v vzajemnem poznavanju leksike in gramatike. Obenem pa učenje drugega in tujega jezika ne poteka zgolj na jezikovni ravni, temveč učeči se, učeče se spoznavajo tudi kulturne značilnosti skupnosti, katere jezika se učijo. V prispevku je tako predstavljeno, kako se v okviru tematskega sklopa hrana v gradivih za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika prepletata usvajanje leksike in slovničnih zakonitosti s kulturno podobo Slovenije.

1.1 Tematsko polje hrana in pijača

Hrana je ena od temeljnih dobrin, ki človeku zagotavljajo preživetje, in sodi med najbolj univerzalna področja človekovega bivanja. A hrana ni zgolj tisto, kar jemo, temveč hrano tudi kupujemo, pripravljamo, naročamo po določenih, značilnih vzorcih in navadah. Kot piše Godina - Golija (2004: 70) so hrana, priprava obrokov in način uživanja hrane govornica določene družbe. Ob jedi tudi vzpostavljamo in vzdržujemo medosebne odnose. Tako je hrana pomemben element socialnih interakcij. Po Deborah Lupton (Kotnik 2001: 864) je »simbolični medij per excellence«, ki riše meje med socialnimi razredi, regijami, nacijami, kulturami, religijami. Z njo so povezani rituali in običaji. Hrana kot dobrina tako presega meje eksistenčne nuje, saj je čvrsto integrirana v vse aspekte življenja in jasno odkriva sliko družbe, identiteto naroda in njegovo kulturo.

Zaradi vsega naštetega je prehranska leksika sestavni del besedišča vsakega jezika, posledično pa nujni del gradiv za učenje drugega in tujega jezika. Zato nas je zanimalo, kaj nam o slovenščini lahko pove leksika s področja hrane ter kakšno prehransko sliko Slovenije razgalja ljudem, ki Slovenijo in slovenščino šele spoznavajo.

1.2 Gradivo

Ponudba gradiv za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika je široka in nabor je bilo treba omejiti, a hkrati upoštevati raznovrstnost gradiv. V pregled smo vključili reprezentativno novejše gradivo začetne, nadaljevalne in izpopolnjevalne stopnje. Upoštevali smo kriterij raznolikosti glede na starost učečih se in pregledali učbenike za otroke, mladostnike, mladostnice in odrasle. V ozir smo vzeli tudi čas, ki se namenja učenju, in preverili gradivo za daljše in krajše tečaje. Prav tako so med pregledanimi gradivi tista, s pomočjo katerih se slovenščine učijo priseljenci, priseljenke v Sloveniji, kot tista, ki so pripomoček učečih se slovenščine v tujini.

Hrana je torej kot preživetvena dobrina nujni del učbeniških kompletov že na osnovni stopnji. Tako ni presenetljivo, da gradivo, namenjeno začetnemu učenju slovenščine kot drugega in tujega jezika, tematiki namenja precejšnjo pozornost in več prostora, medtem ko je v nadaljevalnih oblikah tečajev hrana v glavnem obravnavana posredno, ko je vpletena v druge tematske sklope. Vidnejše mesto dobi znova na izpopolnjevalni stopnji, ko učeči se, učeče se spoznajo slovensko etnografsko leksiko in skozi njo bogato kulinarično dediščino Slovenije.

V nadaljevanju na kratko predstavljamo učbeniško gradivo, ki je osnova za pričujoči prispevek.

Osnovna stopnja. Učbenik *Poigraymo se slovensko* (Vučajnk idr. 2017) je namenjen začetnemu poučevanju slovenščine za otroke od 7 do 10 let. Uporablja se pri dopolnilnem pouku slovenščine v tujini in v sobotnih šolah za neslovensko govoreče otroke, primeren pa je tudi za otroke, priseljene v Slovenijo iz neslovanskega jezikovnega okolja. Učbeniški komplet *Slovenska beseda v živo 1a* (Markovič idr. 2013a, 2013b) je namenjen odraslim udeležencem, udeleženkam. Ponuja osnovne besede in vzorce za vsakodnevno sporazumevanje – cilj učbenika je doseganje ravni A1 po lestvici *Skupnega evropskega jezikovnega okvira*. Tečajniki, tečajnice z učenjem nadaljujejo po učbeniškem kompletu *Slovenska beseda v živo 1b* (A2). V pregled smo vzeli tudi učbeniški komplet *Čas za slovenščino 2* (Knez idr. 2018a, 2018b), namenjen začetnemu učenju slovenščine za najstnike, najstnice, in učbenik *A, B, C ... GREMO* (Petric Lasnik idr. 2018), namenjen odraslim začetnikom, začetnicam na kratkih tečajih.

Nadaljevalna stopnja. Ker je tematika hrane obširneje zastopana na začetni stopnji, se na nadaljevalni učbeniki v glavnem posvečajo drugim temam.

Najdemo pa sklop *MMM ... kako diši!* v učbeniku *Naprej pa v slovenščini* (Liberšar idr. 2015). Namenjen je tujcem, tujkam, ki so se slovenskega jezika že učili, znanje pa lahko izpopolnijo do ravni B1, kar pomeni, da so sposobni samostojne in ustrezne jezikovne rabe v večini sporazumevalnih situacij.

Izpopolnjevalna stopnja. Pregledali smo učbeniški komplet *Slovenska beseda v živo 3a* (Markovič idr. 2009a, 2009b), namenjen odraslim udeležencem, udeleženkam tečajev ali študentom, študentkam slovenščine, ki želijo svoje znanje nadgraditi do visoke ravni učinkovitosti. V analizo smo vključili še gradivo *S slovenščino po svetu* (Đukanović idr. 2012), ki je nastalo na pobudo učiteljev, učiteljic slovenščine kot tujega jezika na univerzah v tujini. Z gradivom učeči se, učeče se razvijejo vse sporazumevalne zmožnosti (jezikovne, sociolingvistične, pragmatične) do ravni C1.

2 Leksika tematskega polja hrana in pijača

Glavna načela usvajanja besedišča so po Gower, Phillips in Walters (2005: 145) pogostnost, postopnost, preprostost in konkretnost, kar pomeni, da se uvajajo pogoste besede pred manj frekvenčnimi, enostavne pred kompleksnejšimi, konkretne pred abstraktnimi ter splošno rabljene pred tistimi z omejeno rabo. Skladno s tem se na začetni stopnji usvajanja slovenščine kot drugega in tujega jezika v okviru prehranske tematike postopoma obravnava splošno, razširjeno besedje, ki poimenuje temeljna živila in jedi:¹ *alkohol, čaj, fanta, kakav, kapučino, kava, kokakola, kokta, limonada, merlot, mleko, pepsi, pivo, sok, šampanjec, teran, vino, voda, žganje; ananas, arašidi, banana, bazilika, bomboni, breskev, bučka, cvetača, čebula, česen, češnja, čili, čips, čokolada, fižol, grah, grozdje, hrenovka, hruška, jabolko, jagoda, jajce, jogurt, keks, kis, kivi, klobasa, koleraba, kompot, korenček, korenje, kosmiči, krof, krompir, kruh, kvas, kumara, kumarica, limona, lubenica, makaroni, marelica, marmelada, maslo, melona, meso, mleko, moka, nektarina, olje, orehi, oreščki, paprika, paradižnik, pašteta,*

¹ V okviru tematskih sklopov, posvečenih hrani, učeči se, učeče se spoznavajo še drugo besedje, vezano na to tematsko polje, npr. *krožnik, gost, natakarica, račun, cenik, gostilna, pečica, predjed, žlica; glavna jed, zaščiten proizvod* ipd., a se osredotočamo na poimenovanja živil in posameznih jedi.

pecivo, peteršilj, piščanec, piškot, pomaranča, poper, por, pršut, puding, raki, riba, riž, rogljiček, sadje, salama, sir, sladica, sladkor, sladoled, smetana, soja, sol, solata, špageti, špinača, šunka, tartufi, testenine, testo, vanilja, zelje, zrezek, žemlja; burek, golaž, hamburger, juha, lazanja, palačinke, pečenka, pica, pomfri, potica, ravioli, rižota, sendvič, štruklji, torta, zelenjava. Ob enobesednih leksemih učeči se, učeče se spoznavajo tudi večbesedne: *bela kava, belo vino, češko pivo, čokoladno mleko, črna kava, ledeni čaj, mineralna voda, navadna voda, rdeče vino, svetlo/temno/točeno pivo, vroča čokolada; beli/črni kruh, dnevna juha, dunajski zrezek, gorčično seme, goveja juha, jabolčni zavitek, kisle kumarice, kisle repa, kisle zelje, kuhana govedina, listna zelena, lovorjev list, mini pica, morski sadeži, navadni jogurt, paradižnikova solata, pica margerita, pražen krompir, sadni jogurt, sirov burek, suha salama, svinjska pečenka, zelena solata, zelenjavna juha.* Že na osnovni stopnji se srečajo z razširjenimi besednimi zvezami, v katerih se okrog jedrnega samostalnika pojavljajo različni tipi prilastkov, učeči se, učeče se pa si jih v glavnem zapomnijo kot fraze, npr. *čaj z limono, kava s smetano, rižota z gobami, sendvič s salamo, pivo iz steklenice, voda iz pipe, kava brez mleka, mešana solata brez paradižnika, špageti brez paradižnikove omake, zavitek zelenjave za juho, mineralna voda Radenska, mineralna voda z limono.*

Na izpopolnjevalni stopnji se nabor živil in jedi razširi tudi z nekoliko bolj specifičnimi sestavinami in jedmi: *brusnice, gorčica, gorgonzola, govedina, slanina, majoneza, radič, praline, namaz, tiramisu, teletina, žitarice; energijski napitek, bela čokolada, francoska solata, kremna juha/rezina, mehiške tortilje, čokolada z lešniki/rožmarinom/ingverjem, čokolada s cimetom/kokosom, gazirana brezalkoholna pijača, naravni sadni sok.* Kompleksnejše veččlenske besednozvezne strukture so redke, a se pojavijo, npr. *goveji zrezek v omaki s sirovim štrukljem, pečenka s praženim krompirjem in zeljem, drobno nasekljane kisle kumarice, sveže stisnjen pomarančni sok.*

Velja izpostaviti, da je sodobna kulinarika rezultat stalnih komunikacijskih procesov in stikov različnih narodov bodisi v preteklosti bodisi danes, ko je zaradi globalizacijskih procesov in tehnološkega napredka internacionalizacija kultur še močnejša in prevzeto izrazje prodira v jezik še posebno hitro. Zato je kulinarčna leksika skupek avtohtonega in prevzetega besedja in v gradivih za učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika najdemo domače, npr. *česen, hruška, korenček, kruh, orehi, zrezek, rogljiček, mleko, sladkor, žganje,* in prevzeto besedje, npr. *ananas, bazilika, burek, čili, jogurt, kapučino, lazanja, pomfri, pica, puding, ravioli,*

sendvič, soja, šampanjec, tiramisu, tortilja. Na izpopolnjevalni stopnji pa je zaslediti celo narečni leksem, tj. *prleška tünka*. Kot sta neločljivo povezani leksika in gramatika, sta namreč tesno povezana tudi jezik in kultura. Ko učeči se, učeča se tujega jezika spoznava novo besedje, se mu, ji odpira pogled v kulturnospecifične pojave nacionalne skupnosti, katere jezika se uči. V njenem besedišču so vedno prisotni tudi leksemi, ki ubesedujejo pojavnost etnografske tradicije in jih ni moč najti v nobeni drugi jezikovni skupnosti. Ker tovrstni leksemi v drugih jezikih nimajo ekvivalentnih ustreznic, se je zanje uveljavil termin brezekvivalentna leksika.² Sem sodijo tudi svojstvena poimenovanja jedi, npr. *idrijski žlikrofi, potica, prekmurska gibanica*; to so primeri slovenske nacionalno specifične leksike, ki odseva gastronomsko izročilo Slovenije. Učeči se, učeče se slovenščine kot drugega in tujega jezika ob spoznavanju osnovnih živil in jedi tako spoznajo tudi tradicionalne slovenske jedi. Na začetni stopnji že slišijo za *potico* in *struklje*, nato za *gibanico, trojanske krofe, kranjsko klobaso, kremšnito, kraški pršut*, podrobneje pa slovensko kuhinjo in njene zaščitene proizvode spoznajo na izpopolnjevalni stopnji: *jota, ričet, krvavice, vampi, pražena jetrca, matevž, flancati, žganci, blejska kremna rezina, belokranjska pogača, bovški sir, nanoški sir, idrijski žlikrofi, škofjeloški kruhek, kranjska klobasa, prekmurska gibanica, prekmurska šunka, piranska sol, kraška jagnjetina, kraška panceta, prleška tünka, zgornjesavinjski želodec, kočevski gozdni med, štajersko prekmursko bučno olje, ekstra deviško oljčno olje Slovenske Istre*.

3 Slovnične vsebine tematskega sklopa hrana in pijača

Besede so najvažnejši del jezikovne zgradbe (Toporišič 2000) in v kumulativnem procesu usvajanja tujega jezika predstavljajo osnovo za razvoj sporazumevalne zmožnosti. Pa vendar je bila pri pouku tujega jezika leksika dolgo zapostavljena, saj je veljalo, da je poznavanje slovnice veliko kompleksnejše od poznavanja leksike. Gorjanc in Jurko (2004: 51) poudarjata, da so šele spoznanja o skladiščenju leksikalnih enot v spominskem slovarju³ kot komunikacijskih enot jezika opozorila na to, da je tudi pozna-

² Tudi *realija, lokalizem, eksotizem*.

³ Leksikalne enote so v spominskem slovarju hranjene celovito, v medsebojni povezavi tudi s svojimi pragmatičnimi informacijami (Gorjanc in Jurko 2004: 50).

vanje leksike tujega jezika izredno kompleksno, ker se neprenehoma vpenja v t. i. kolokacijsko omrežje. Čeprav so mnjenja o razmerju med leksiko in gramatiko pri učenju tujega jezika še zmeraj različna, pa je danes vse bolj sprejeto stališče, da je treba leksiko in gramatiko dojemati v soodvisnosti in obravnavati vzajemno. Gramatika ima še vedno pomembno vlogo, a je učni proces veliko manj usmerjen v spoznavanje slovničnih struktur, učenje slovnice poteka hkratno z učenjem leksike (Lewis 1993 in 2000, povz. po Gorjanc in Jurko 2004: 49).

Če želimo določeno leksikalno enoto pri pouku drugega in tujega jezika dojemati kot usvojeno, pa morajo biti, kot opozarja Udier (2009: 77), v obravnavo vključene vse naslednje ravni: ortoepska (naglas), ortografska (zapis), fleksijska (pregibanje), sintaktična (raba v stavku), kolokacijska (kombiniranje z drugimi leksikalnimi enotami), semantična (ustrezen pomen) in pragmatična (v kateri situaciji, kontekstu se uporabi).

Nesporno je torej dejstvo, da moramo za uspešno komunikacijo v določenem jeziku poznati tako leksiko kot gramatiko. Prav zato nas je zanimalo, katere slovnične zakonitosti ob prehranski leksiki učeči se, učeče se slovenščine kot drugega in tujega jezika spoznavajo.

3.1 Osnovna stopnja

Poimenovanje hrane je na tej ravni učenja omejeno le na razumevanje oz. poimenovanje osnovnih izdelkov za preživetje. Učbeniški sklopi sledijo načelu postopnosti in enostavnosti. Besedila so kratka, preprosta, opremljena s slikovnim gradivom. Nove jezikovne strukture so jasno in pregledno izpostavljene, slovnične vsebine pa podane brez obširnih metajezikovnih razlag, ki bi učeče se lahko zmedle.

Ob prvih stikih z jezikom učeči se, učeče se ob leksiki hrane postopoma spoznavajo temeljne slovnične lastnosti, v prvi vrsti nanašajoče se na ortoepske in ortografske značilnosti. Ker je osnova za obravnavo nove teme navadno besedilo, se učeči se, učeče se najprej srečajo z izrazno in s slušno podobo besedja. Vadijo izgovor in ustrezno mesto naglasa. Izpostavljeni so izgovor širokega *e*, ozkega *e*, širokega *o*, ozkega *o* ter *v*, *l* in *lj* (npr. *voda* : *kakav*; *mleko* : *jabolko* : *rogliček*).

Na fleksijski ravni v okviru tematskega sklopa hrana učeči se, učeče se najprej usvajajo 1. in 4. sklon samostalnika ednine moškega, ženskega in srednjega spola. Neizogibno je srečanje s strukturami, ob katerih se pojavijo tudi drugi skloni, vendar si take zveze zapomnijo kot celoto, npr. ob zvezi *kava s smetano* 6. sklon na ne obravnavajo, ampak si v spomin

vtisnejo kolokacijo. Udeleženci, udeleženke se na tem mestu srečajo tudi z lastnostnim (npr. *dober kruh*) in vrstnim pridevnikom (npr. *sadni jogurt*), pri čemer so glede ujemanja pridevnika s samostalnikom opozorjeni tudi na neobstojni *e* (npr. *grenek – grenka*) in preglas za *c, j, č, ž, š, j* pri samostalnikih srednjega spola (npr. *rdeče grozdje*). Spoznajo količinske izraze različnih tipov (*dve pomaranči – veliko pomaranč – košarica pomaranč – 2 kilograma pomaranč*), ob tem pa tudi števnost, neštevnost samostalnikov in postopoma 2. sklon samostalnikov v ednini in množini. Opozorjeno je tudi na razliko med oblikami števnikar za moški spol (npr. *Tukaj so trije/štirje kosi kruha. – Potrebujemo tri/štiri kose kruha.*).

Ob prehranski leksiki se udeleženci, udeleženke srečajo tudi z glagoli, kot so *piti, jesti, naročiti, plačati, kuhati*. Najprej usvajajo strukture tipa *rad + os. oblika glag. + sam. 4. sklona* (npr. *rad jem kruh*) ali *rad imam + sam. 4. sklona* (npr. *rad imam čaj*), a se na tem mestu še izogibajo kategoriji živosti (npr. *rad imam pečenega piščanca*). Postopno spoznajo končnice za 1. in 3. os. množine ter vse oblike dvojine. Posebej so opozorjeni na glagole *iti, jesti* in *vedeti*, ki v 2. os. dvojine in množine ter v 3. os. dvojine dobijo *-s-* (*gresta, jeste, vesta*). Prav tako usvajajo zanikanje glagolov in spoznajo tipične časovne prislove *najprej, nato, potem, nazadnje* ter prislovne zveze tipa *za zajtrk*.

3.2 Nadaljevalna stopnja

Na nadaljevalni stopnji znanje nadgradijo z obravnavo svojilnega pridevnika, glagolskega časa, velelnega naklona in »nepravilnih« glagolskih oblik.

Z vrstnim pridevnikom se seznanijo že na začetni stopnji, na nadaljevalni pa znanje poglobijo s pozornostjo na različne pripone in premene (npr. *jagod-ni; bresko-ov, borovnič-ev; dunaj-ski, kraš-ki; rib-ji*). Iz samostalnikov izpeljujejo pridevnike. Znanje dopolnijo s svojilnim pridevnikom ob ženskih imenih in poimenovanjih ženskih oseb (npr. *Nadj-in, babič-in*) ter moških imenih in priimkih ter poimenovanjih moških oseb (npr. *Bor-ov, strič-ev*).

V okviru tematike, vezane na hrano, učeči se, učeče se usvajajo tudi glagolski čas (sedanjik, preteklik, prihodnjik) in velelni naklon (npr. *dodaj, posoli, nareži, postreži*). Posebna pozornost je v tem sklopu posvečena t. i. »nepravilnim« glagolskim oblikam (npr. *iti – grem, šel; jesti – jem, jedel; peči – pečem, pekel; postreči – postrežem, postregel; rezati – režem, rezal*).

3.3 Izpopolnjevalna stopnja

Na izpopolnjevalni stopnji je tematsko polje hrane manj obširno, zajema pa kompleksnejše enote in težje slovnične vsebine s poudarkom na besedotvorju, frazeologiji ter paremiologiji. Učenje poteka ob daljših in zahtevnejših besedilih, opremljenih z nalogami, ki preverjajo razumevanje. Na tej stopnji udeleženci, udeleženke tudi že poznajo odnose med besedami in prepoznavajo prevzeto ter avtohtono besedje, zato prevzete besede nadomeščajo z izvirnimi slovenskimi. V okviru besedotvorja prepoznavajo besedne družine in utrjujejo izpeljavo pridevnikov. Pomemben del pouka na izpopolnjevalni ravni pa so frazemi in pregovori – pričakovano vsebujejo sestavino, ki poimenuje hrano:

- Frazemi: *imeti krompir* 'doživeti nepričakovano ugoden, dober izid, konec česa'; *imeti trdo bučo* 'biti nenadarjen'; *imeti maslo na glavi* 'ne biti nedolžen, napraviti prekrške'; *ne imeti dosti soli (v glavi)* 'biti neumen'; *biti trd oreh* 'težavno, težko izvedljivo'; *biti družbena smetana* 'izstopati po družbenem položaju, pomembnosti'; *biti čigavo maslo* 'biti krivda, (negativna) zasluga koga'; *biti iz dobrega testa* 'imeti dobre, pozitivne lastnosti'.
- Pregovori: *Jabolko ne pade daleč od drevesa.* – *Iz te moke ne bo kruha.*
– *Najbolj neumen kmet ima najdebelejši krompir.* – *Sekira mu je padla v med.* – *Še pes ima rad pri jedi mir.*

Frazeološki in paremiološki fond je eden od bistvenih kazalnikov medsebojne povezanosti jezika in kulture; frazemi in pregovori so »eklatantno jezikovno sredstvo«, poudarja Kržišnik (2008: 33), skozi katero se odraža kultura naroda, vanje so vtisnjeni nacionalni vzorci, stereotipi, ki reproducirajo mentaliteto, značilno za določeno skupnost.

4 In še o Slovencih in Sloveniji ...

Relevantnost hrane kot nosilke kulturne dediščine naroda smo že izpostavili. Ob prehranski leksiki ljudje, ki se prvič srečujejo s slovenščino, ob kulinaricnem vsakdanjiku spoznajo tudi tradicionalne slovenske jedi, navade, običaje, tudi praznike, saj ob določenih praznikih jemo določene jedi. Kakšno pa je tipično kosilo slovenske družine? Glede na kulinaricno raznolikost slovenskih pokrajin so možni različni odgovori, dobro pa ga ponazori učbenik *Slovenska beseda v živo 1b* (Markovič idr. 2015b), ki kot

značilno slovensko kosilo predstavi *govejo juho, kislo zelje s krompirjem, klobaso in jabolčni zavitek*.

Ker je kulinarčna leksika v učbeniškem gradivu za lažje in privlačnejše učenje opremljena s slikovnim gradivom, so učeče se, učeči se seznanjeni tudi s prepoznavnimi slovenskimi blagovnimi znamkami: *Zlato polje, Fructal, Zelene doline, Alpsko mleko, 1001 cvet, Gorenjka, Radgonska penina, Barcaffè, Zala, Radenska, Union, Laško, Cockta, Frutek*.

Udeleženci, udeleženke jezikovnih tečajev se priučijo osnovnih konverzacij, npr. kako koga povabiti na kosilo, kako kosilo naročiti, izvedo pa tudi, kako se Slovenci, Slovenke ob jedi obnašamo, da si zaželimo *dober tek* in nazdravimo z *na zdravje*. Nenazadnje pa se seznanijo s tem, da v Sloveniji dajanje napitnin ni nujno, a je v navadi, da znesek zaokrožimo navzgor. Prav tako je za Slovence in Slovenke značilno, da v družbi pogosto eden, ena plača za vse, naslednjič pa je na vrsti drugi, druga.

5 Sklep

Hrana kot življenjsko pomembna dobrina prispeva pomemben delež jedrnega leksikalnega fonda vsakega jezika, kar dokazujejo tudi učna gradiva za slovenščino kot drugi in tuji jezik, saj je tematika hrane nepogrešljiv del že na osnovni stopnji. Hkrati se potrjuje, da poteka učenje drugega in tujega jezika v immanentni prepletenosti s kulturnimi značilnostmi naroda. Pri pouku slovenščine kot drugega in tujega jezika se tesno stikajo usvajanje besedišča, učenje slovnice in spoznavanje kulture.

Upoštevalo načela obravnave leksike pri pouku drugega in tujega jezika na osnovni stopnji, učeči se, učeče se slovenščine spoznavajo splošno razširjeno besedje, ki poimenuje temeljna živila in jedi (npr. *banana, pica, kava z mlekom*). Na nadaljevalni stopnji je tematsko polje hrane manj obširno, pojavi se nekoliko bolj specifična kulinarčna leksika (npr. *brusnice, čokolada z ingverjem, energijski napitek*). Skladno s tem pa je tudi pridobivanje slovničnega znanja. Ob prvih stikih z jezikom učeči se, učeče se ob leksiki hrane postopoma spoznavajo temeljne slovnične zakonitosti, kot so mesto naglasa, izgovor, 1., 2. in 4. sklon samostalnika, lastnostni in vrstni pridevnik, osebne oblike glagolov, zanikanje glagolov, števnost in neštevnost samostalnikov, količinski izrazi. Na nadaljevalni stopnji znanje utrdijo in nadgradijo z obravnavo svojilnega pridevnika, glagolskega časa, velelnika, »nepravilnih« glagolskih oblik. Na izpopolnjevalni stopnji pa tematsko polje hrane zajema zlasti brezekvivalentno leksiko in vsebine, ki

se dotikajo frazeologije ter paremiologije. Na tem mestu pride še posebej do izraza povezanost jezika s kulturo. Na eni strani pogoste leksikalne enote (npr. *goveja juha, kruh, jabolko, čaj*) odražajo del slovenske kulturnarične vsakdanjosti, na drugi pa svojstvene etnografske leksikalne enote (npr. *žlikrofi, kranjska klobasa, potica*) predstavljajo slovensko prehransko dediščino. Tako skozi leksiko tematskega sklopa hrana učeči se, učeče se slovenščine kot drugega in tujega jezika spoznajo tudi specifično gastronomsko identiteto Slovenije.

Viri in literatura

Maja ĐUKANOVIĆ idr., 2013: *S slovenščino po svetu. Besedila z nalogami za visoko nadaljevalno in izpopolnjevalno raven slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Maja GODINA - GOLIJA, 2004: Levša, kravjac, bider: prispevek etnologije k raziskovanju in razumevanju prehrane. *Emzin: revija za kulturo* 14/3–4. 69–71.

Vojko GORJANC, Primož JURKO, 2004: Kolokacije in učenje tujega jezika. *Jezik in slovstvo* 49/3–4. 49–62.

Roger GOWER, Diane PHILLIPS, Steve WALTERS, 2005: *Teachig Practice*. Oxford: Macmillan.

Mihaela KNEZ idr., 2018a: *Čas za slovenščino 2. Učbenik za začetno učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika za najstnike*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

– –, 2018b: *Čas za slovenščino 2. Delovni zvezek za začetno učenje slovenščine kot drugega in tujega jezika za najstnike*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Vladislav Vlado KOTNIK, 2001: Utelesenje sebstva in izgradnja identitete ob spominu na hrano. *Teorija in praksa: revija za družbena vprašanja* 38/5. 881–880.

Erika KRŽIŠNIK, 2008: Viri za kulturološko interpretacijo frazeoloških enot. *Jezik in slovstvo* 53/1. 33–47.

Andreja MARKOVIČ idr., 2009a: *Slovenska beseda v živo 3a. Delovni zvezek*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

– –, 2009b: *Slovenska beseda v živo 3a. Učbenik za izpopolnjevalni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

– –, 2013a: *Slovenska beseda v živo 1a. Delovni zvezek za začetni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

– –, 2013b: *Slovenska beseda v živo 1a. Učbenik za začetni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

– –, 2015a: *Slovenska beseda v živo 1b. Delovni zvezek za začetni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

– –, 2015b: *Slovenska beseda v živo 1b. Učbenik za začetni tečaj slovenščine kot drugega/tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Ivana PETRIC LASNIK idr., 2018: *A, B, C ... GREMO. Učbenik za začetnike na kratkih tečajih slovenščine kot drugega ali tujega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Jože TOPORIŠIČ, 2004: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

Sanda Lucija UDIER, 2009: Pristup obradi leksičkih jedinica u nastavi hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 1/7. 77–93.

Tatjana VUČAJNK idr., 2017: *Poigraymo se slovensko. Učbenik za začetno poučevanje slovenščine za otroke od 7 do 10 let*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Summary

The aim of all language acquiring is to systematically develop communication skills with firm development of lexical language skills foundation. Knowledge of the vocabulary of the language thus forms the basis for the comprehensive development of communication skills. An important part of the lexical stock of each language consists of food as a survival commodity and a human biological necessity. At the same time, food is increasingly becoming a cultural asset and a common communication element within the social context. Therefore, the thematic field of food and beverages is an essential and a necessary part of the teaching material for teaching second and foreign languages, including Slovene. The paper thus provides an in-depth review and analysis of the food vocabulary present in the infrastructure for teaching Slovene as a second and foreign language at all levels. When reviewing the handbooks, textbooks, and workbooks of the basic, intermediate, and advanced level, we researched which lexical units in the field of food are included and presented, and which grammatical features and principles are simultaneously learnt. The key to lexical competence and a comprehensive use of the language lies precisely in the interconnected knowledge of vocabulary and grammar.

Taking into account the principles of vocabulary discussions in the teaching of a foreign and second language at the basic level, learners of Slovene language learn frequently used and common words, which denote basic foodstuffs and dishes (e.g. *banana, pica, kava z mlekom*). At the intermediate level, the food and beverages thematic field is less extensive, and we find slightly more specific culinary vocabulary (e.g. *brusnice, čokolada z ingverjem, energijski napitek*). Grammatical knowledge is acquired in accordance with vocabulary. Upon the students' first contact with the language, by using the food and beverages vocabulary, they gradually learn the basic grammatical principles, such as the place of accent, pronunciation, 1st, 2nd and 4th case of the noun, qualitative and classifying adjective, personal forms of verbs, verb negation, countability and uncountability of nouns, and quantitative terms. By learning the possessive adjective, verb tense, imperative, and "irregular" verb forms, the students upgrade their grammatical knowledge acquired at the intermediate level. At the advanced level the

thematic field of food and beverages mostly encompasses non-equivalent vocabulary and more complex grammatical content, pertaining to phraseology, and paremiology. This is where the connection between the language and culture is particularly noticeable. Namely, common and typical lexical units on the one hand (e.g. *goveja juha, kruh, jabolko, čaj*) and unique, autochthonous lexical units on the other hand (e.g. *žlikrofi, kranjska klobasa, potica*) reflect Slovene nutritional heritage, characteristics, habits, and patterns. Thus, the vocabulary of the food and beverages thematic field, students of Slovene as a second and foreign language are able to grasp the specific gastronomic identity of Slovenia.